

Unutrašnji dijalog u Srbiji u kontekstu procesa integracije Srbije u EU

Uvod

Unutrašnji dijalog o Kosovu ulazi u završnu fazu. Malo ljudi očekuje brza i jednostavna rešenja za viševjekovni kosovski spor. S druge strane, Srbija mora rešiti spor pre nego što se pridruži Evropskoj uniji. Beogradski zvaničnici kažu da je normalizacija odnosa sa Prištinom takođe njihov, vlastiti izbor. Drugim rečima, ne pokušavaju da reše spor zato što je to uslov EU, već zato što Srbija mora da ga reši kako bi napredovala. Tokom sprovođenja procesa Unutrašnjeg dijaloga artikulirano je nekoliko opcija za rešenje, nije proces koji ograničava donosiocima odluka, tako da bi na kraju moglo doći do potpuno nove opcija koja još nije navedena. Jedina već određena opcija je članstvo u Srbije u Evropskoj uniji (EU). Nakon završetka dijaloga i na osnovu njegovih rezultata predsednik Srbije Aleksandar Vučić planira da izađe u javnost sa svojim predlogom u aprilu 2018. godine.

U tekstu koji sledi predstavljeni su neki od zaključaka i preporuka sa četvrtog po redu okruglog stola na temu unutrašnjeg dijaloga o Kosovu koji je organizovao Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) 5. marta 2018. godine u Beogradu. Na okruglom stolu su učestvovali predstavnici civilnog društva i medija, instituta, kao i političari koji se bave pitanjima koja se tiču odnosa Beograda i Prištine. Skup se bavio pitanjem posledica koje ishod dijaloga može da ima za perspektivu evropskih integracija Srbije. Okrugli sto je deo šire inicijative CIG-a u vezi sa normalizacijom odnosa između Srbije i Kosova i koja je podržana i sprovodi se u saradnji sa Saveznog ministarstva spoljnih poslova Švajcarske.

Preporuke i zaključci proizašli su iz sadržaja diskusija za okruglim stolom, kao i individualnih sastanaka. Pokušali smo da budemo precizniji i uravnoteženi u svođenju sadržaja diskusija, i molimo za razumevanje one učesnike čije preporuke nisu u potpunosti sadržane u ovom kratkom izveštaju, za koji CIG snosi potpunu odgovornost. Diskusije su održane pod Chatham House pravilom. Izveštaj je napisao Igor Novaković, predstavnik CIG-a u Beogradu. Izveštaj nije pregledan od strane učesnika.¹

Opcije

¹ Za više informacija o prethodnim okruglim stolovima CIG-a na ovu temu vidi <http://www.cigonline.net/wp-content/uploads/2017/11/Towards-a-Successful-Serbian-Internal-Dialogue-on-Kosovo-ENG-1.pdf>
<http://www.cigonline.net/wp-content/uploads/2017/12/Towards-a-Successful-Serbian-Internal-Dialogue-on-Kosovo-Nov-30-2017-ENG-1.pdf>
http://www.cigonline.net/wp-content/uploads/2018/01/Dec_2017_Gracanica_Internal_Dialogue-1.pdf

Zvanični vlade kažu da dijalog ide u dobrom pravcu i da će se završiti do kraja marta. Nakon 14 rundi dijaloga od decembra 2017, radna grupa je do sada artikulisala 11 opcija:

1. Reintegracija Kosova u ustavni poredak Srbije;
2. Podela po etničkim linijama ili razmena teritorija;
3. Održanje statusa kvo;
4. Srbija ne priznaje nezavisnost Kosova, ali nastavlja briselski dijalog u cilju pronalaska održivog rešenja;
5. Konfederalizacija Srbije gde Kosovo postaje konfederalna jedinica.
6. Rešavanje ekonomskih pitanja bez političkog rešenja;
7. Zajednica balkanskih naroda;
8. Srbija i Kosovo ulaze u EU istovremeno, dok se pitanje statusa stavlja u drugi plan;
9. Pregovori sa kosovskim Albancima uz pokroviteljstvo međunarodne zajednice – UN, EU – zasnovano na politici nepriznavanja i bez potpisivanja sporazuma;
10. Zajednička država Srba i Albanaca kao kondominijuma Albanije i Srbije;
11. Priznanje nezavisnosti Kosova.

Na posletku, Srbija ima samo dve prave opcije: da sada reši konflikt sa Kosovom ili da to ostavi budućim generacijama, rekao je jedan od učesnika. Rešavanje sukoba sa Kosovom je još važnije od članstva u uniji. Članstvo bi trebalo da bude rezultat demokratskog razvoja Srbije i normalizacije odnosa sa Kosovom, a ne posebni cilj. Neki učesnici su rekli da je velika većina građana Srbije protiv nastavka konflikta s Kosovom.

Zaključci i preporuke

1. Do sada, učesnici u unutrašnjem dijalogu nisu se osvrtni na proces integracije Srbije u EU i uslov Brisela za normalizaciju odnosa s Kosovom kao faktor koji bi trebao da oblikuje konačni predlog. Većina predloga koji su izneti je čak suprotna onome što je predsednik Vučić naveo u prvobitnom autorskom članku objavljenom u julu 2017. godine. Većina predloga podržava očuvanje statusa kvo, sve dok se ne dese velike geopolitičke promene i globalno jačanje Rusije i Kine. Stoga nije jasno da li će predsednik i Vlada moći artikulirati drugačiji pristup ako se oslanjaju isključivo na rezultate dijaloga. Neki učesnici su tvrdili da je jedina motivacija vlade za pokretanje dijaloga ostanak na vlasti i da je ceo proces u stvari neka vrsta dimne zavese. Učesnici na okruglom stolu su izrazili uverenje da će predlog predsednika biti značajno drugačiji od opcija koje je podržala većina u procesu unutrašnjeg dijaloga.
2. Srbija treba da iskoristi ovaj trenutak da reši kosovsko pitanje jednom zauvek, i da uđe u EU. U ovom momentu, niko na političkoj sceni Srbije nema dovoljno moći da se suprotstavi rešavanju ovog pitanja. Javnost u Srbiji, iako nije pripremljena, najverovatnije će prihvatiti bilo kakav sporazum, kako neki kažu, zbog dominacije vladajuće većine u većini medija. Najjača opozicija ovom procesu zapravo se nalazi u samim strukturama vlasti. Takođe, ukoliko proces ne bude dovoljno demokratski, mogao bi da ostavi ožiljke na društvenom tkivu koji će se veoma osećati u budućnosti i uticati na politiku, slično onima koji su prisutni čak i danas u Mađarskoj u vezi sa Trijanonskim ugovorom 1920.
3. Kruže glasine da političari iz Beograda i Prištine zajednički promovišu opcije podele Kosova ili razmene teritorija. Ove opcije donose mnoge opasnosti. Prvo, to bi moglo dovesti

- do tzv. domino efekta i otvoriti pitanje drugih granica na Balkanu i u Evropi uopšte. Drugo, primena ove opcije bi verovatno dovela do egzodusa Srba na jugu Kosova, Albanaca na severu Kosova, kao i Srba i Albanaca na jugu Srbije. Treće, većina Srba na Kosovu živi na jugu i oni protiv podele, pošto bi verovatna posledica bila nestanak tzv. „Ahtisarijevih garancija“ za zajednice na Kosovu. Četvrto, Srbija bi trebala da bude zainteresovana za očuvanje granica Kosova pošto se većina imovine Srba, kao i najvažnije kulturno-istorijsko nasleđe nalaze na jugu. Konačno, Srbi u opštinama Preševo, Bujanovac i Medveđa u južnoj Srbiji su takođe protiv bilo kakve razmene teritorija.
4. Koje god konačno rešenje za pitanje Kosova bude odabrano, trebalo bi da predstavlja neku vrstu pobede obe strane. Svako potencijalno rešenje treba prođe „lakmus test“ odnosno da da odgovor na sledećih pet faktora: a) treba da donese stabilnost; b) treba da zaustavi odliv mozgova; c) treba da zadovoljava potrebe Srba na Kosovu; d) ne sme da dovede do egzodusa stanovništva; e) trebalo bi da značajno doprinese boljem životu ljudi.
 5. Poglavlje 35 pregovaračkog okvira za pristupanje Srbije Evropskoj uniji razlikuje se od drugih poglavlja, pošto dinamika pregovora zavisi isključivo od volje i sposobnosti Srbije. Poglavlje 35 nadgleda primenu briselskih sporazuma između Beograda i Prištine, tako da napredak u ovom poglavlju takođe zavisi od stava Prištine po ovom pitanju. Neki od učesnika su rekli da je dobro što je proces otvoren i fleksibilan jer omogućava da obe strane da postignu održivo rešenje. Međutim, Srbija je donela odluku da transformiše svoje društvo i državne institucije, te da postane deo EU i da funkcioniše u tom kontekstu. Srbija neće moći da pristupi članstvu EU bez rešavanja kosovskog pitanja.
 6. Ako Srbija želi da se pridruži članstvu EU 2025. godine, kako je naznačeno u nedavnoj Strategiji proširenja EU za Zapadni Balkan, pregovori moraju se odvijaju brzo. Srbija mora ispuniti privremena merila iz svih pregovaračkih poglavlja do 2019. Do 2021. godine Evropska komisija mora dati svoju ocenu i to bi trebao biti poslednji mogući datum za postizanje Sporazuma o sveobuhvatnoj normalizaciji sa Prištinom. Konačno, 2023. godine EU treba da počne proces ratifikacije sporazuma o pristupanju od strane država članica. Čini se da Vlada u Beogradu nema strategiju upravljanja ovim procesom u cilju ispunjavanja rokova.
 7. Poglavlje 35 nije jedino poglavlje koje se bavi pitanjem Kosova. Postoji još nekoliko poglavlja - kao što je Poglavlje 24 koje se bavi, između ostalog, pitanjem readmisije i Šengenskog sporazuma - koje takođe sadrže odredbe koje su direktno ili indirektno povezane sa Kosovom. Za njihovo uspešno zatvaranje, Srbija bi trebala da što pre ima jasnu situaciju u pogledu svojih nadležnosti i granica.
 8. Interes i Srbije i Kosova je da postignu istorijski sporazum, sa ili bez procesa evropskih integracija. Srpski i kosovski političari trebali bi da prihvate odgovornost i prepoznaju potrebu da ovo pitanje reše zajedno.
 9. Sporazum o sveobuhvatnoj normalizaciji treba da otvori novi prostor za dijalog između dva društva. Normalizacija treba da omogući Srbiji da bude institucionalno prisutna na Kosovu u oblastima zdravstvene zaštite, obrazovanja i zaštite kulturnog i verskog nasleđa. Asocijacija/Zajednica većinski srpskih opština je instrument za zaštitu Srba, ali ne bi trebalo da doprinosi segregaciji srpske zajednice. Takođe postoji nada da će sporazumom umanjiti značaj i uticaj kriminalnih grupa i ojačati vladavinu prava.
 10. Normalizacija ne isključuje *de facto* priznavanje Kosova na duže staze, s obzirom je pitanje proširenja u rukama država članica EU. Ne postoje političke garancije da jedna ili više zemalja članica EU neće usloviti pristupanje Srbije *de facto* priznavanjem u fazi ratifikacije

članstva Srbije u EU. Mnogi od učesnika su bili protiv *de facto* priznanja, dok su neki rekli da će pritisak za eksplicitnim priznavanjem dovesti do jačanja anti-zapadnog raspoloženja u Srbiji.

11. Kosovski Srbi ne predstavljaju faktor u procesu pregovora Beograda i Prištine. Na njih utiče činjenica da srpska vlada nije insistirala na potpunom sprovođenju Briselskog sporazuma, naročito oko pitanja Zajednice/Asocijacije, pre primene drugih aspekata sporazuma.
12. Jedan broj učesnika istakao je da je Srbija već priznala „unutrašnju nezavisnost Kosova,“ a da bi sledeći korak u dijalogu u Briselu trebala da bude borba protiv organizovanog kriminala na Kosovu, kako na jugu tako i na severu. Organizovani kriminal utiče na politiku i javni život, i među Albancima i Srbima.

Učesnici

Sonja Biserko, izvršna direktorka, Helsinški komitet za ljudska prava
Nikola Burazer, izvršni urednik portala European Western Balkans
Ivan Đurić, programski koordinator, Inicijativa mladih za ljudska prava
Bojan Elek, istraživač, Beogradski centar za bezbednosnu politiku
Milan Igrutinović, istraživač saradnik, Institut za evropske studije
Verka Jovanović, programski asistent, Forum za etničke odnose i predsednik Aktivne Srbije
Damjan Jović, zamenik direktora, Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Republike Srbije
Sonja Licht, predsednica, Beogradski fond za političku izuzetnost
Srđan Majstorović, predsednik UO Centra za evropske politike
Dušan Milenković, programski koordinator za Zapadni Balkan, Vesminsterska fondacija za demokratiju
Dragiša Mijačić, direktor, Institut za teritorijalni ekonomski razvoj
Petar Miletić, kolumnista
Milivoje Mihajlović, član UO, Radio Beograd
Zoran Ostojić, novinar
Nataša Petrović, viši programski oficir, Balkanski fond za demokratiju
Filip Stojanović, programski asistent, Centar za istraživanje javnih politika
Aleksandra Šanjević, programska koordinatorica, Fondacija za otvoreno društvo
Stefan Surlić, asistent, Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu
Rada Trajković, direktor, Evropski pokret Srba na Kosovu i Metohiji
Nataša Vučković, generalna sekretarka, Fondacija Centar za demokratiju
Slobodan Zečević, naučni savetnik, Institut za evropske studije
Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Philippe Guex, ambasador Švajcarske u Srbiji
Pauline Menthonnex Gacafferri, zamenica šefa misije, Ambasada Švajcarske u Srbiji
Igor Novaković, predstavnik u Srbiji, Savet za inkluzivno upravljanje
Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Kuno Schaeffli, regionalni savetnik za ljudsku bezbednost, Savezno ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske